

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Ikäinstituutti kiittää tilaisuudesta kommentoida HE 4/2020 Hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta.

Esitämme kommenttimme neljänä huomiona ja teemme ehdotuksia siitä, miten voidaan hillitä kasvavaa palvelujen tarvetta ja näin helpottaa hoitajamitoituksen toteutumista käytännössä.

1. Mitoituksesta säättäminen myös tärkeä poliittisen tahdon ilmaisu

Iäkkäiden palveluissa on ollut useita vuosikymmeniä vakavia ja vaikeasti ratkaistavia ongelmia. Välillä on ollut puute työntekijöistä, välillä tilat ovat olleet erittäin kehnoja, palvelun laatu liian huonoa ja palveluita suhteessa ilmeiseen tarpeeseen liian vähän. Tämä on näkynyt asiakkaiden, potilaiden ja asukkaiden huonona vointina ja työntekijöiden tyytymättömyytenä sekä koko alaa varjostavana huonona maineena. Olennaista on se, että vuosikymmeniä on ollut haluttomuutta rahoittaa niin sanottuja vanhuspalveluita riittävästi, jotta ongelmat olisi saatu ratkaistua.

Ikäinstituutti pitää erinomaisena sitä, että nyt valtiovalta on ilmaissut valmiutensa lisätä rahoitusta iäkkäiden palveluihin. Hoitajamitoituksesta säättäminen lailla on konkreettinen toimi, jonka onnistunut soveltaminen voi auttaa ratkaisemaan ympärivuorokautisen hoivan ongelmia. Se myös viestii meille kaikille ikääntyville kansalaisille valtiovallan tahtoa luoda edellytykset hyvälle elämälle raihnaassa vanhuudessa.

2. Ajantasaista ja vertailtavaa tietoa palveluista tarvitaan

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi iäkkään henkilön palvelutarpeen selvittämisessä ja arvioinnissa käytettävästä yhtenäisestä kansallisesta arviointi- ja seurantajärjestelmästä. RAI-mittarin käyttöönotosta säättäminen lailla on epätavallinen toimi, joka sitoo resursseja. Perusteluina on mainittu tarve vertailukelpoiselle tiedolle, jotta iäkkäiden henkilöiden yhdenvertaisuuden toteutumista palveluissa voidaan seurata. Samalla tietoa karttuu siitä, miten iäkkäiden ihmisten monimuotoisiin tarpeisiin on vastattu palveluissa. Nämä tavoitteet ovat kannatettavia. RAI-menetelmä soveltuu hyvin palvelutarpeen arviointiin eli siihen mihin asioihin yksittäinen iäkäs henkilö tarvitsee apua, tukea ja suoranaista hoitoa ja milloin nämä tarpeet ovat sellaisia, että siihen tarvitaan sosiaali- ja terveyspalvelujen ammattilaista.

3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä lisättävä, jotta palveluiden tarpeen kasvu maltillista

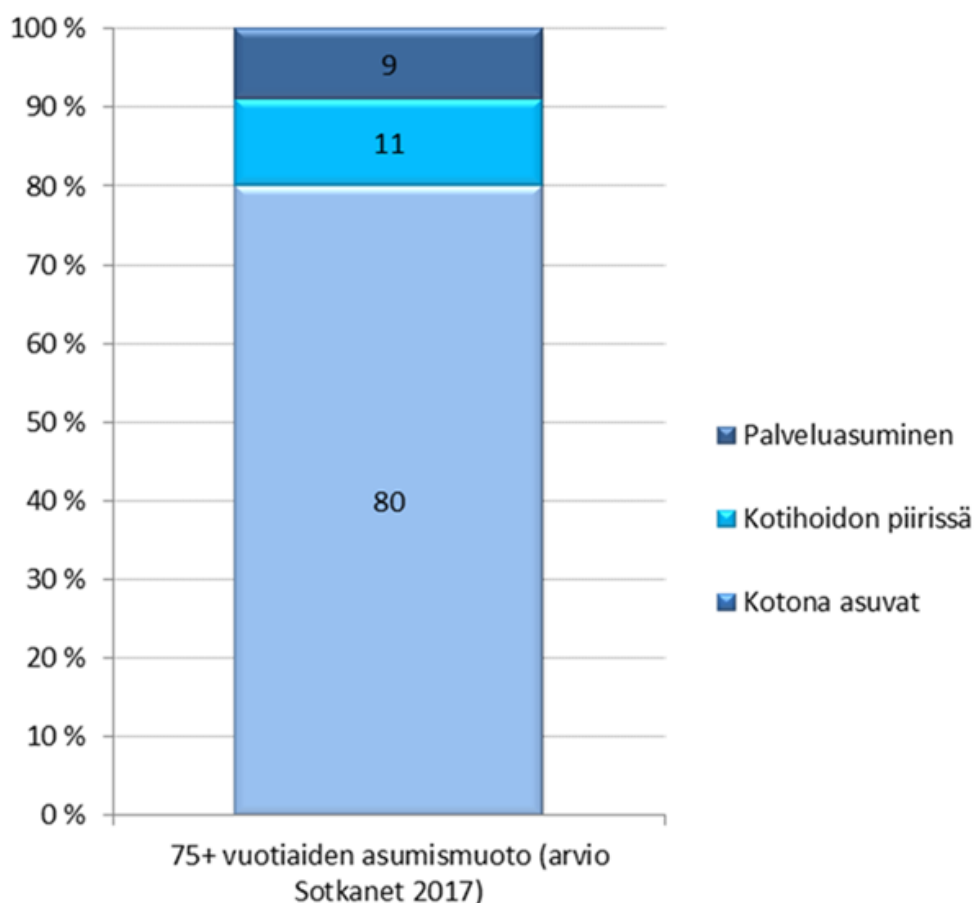
Olennaista on kuitenkin kysyä miten RAI-menetelmän sisältö ja käyttö palvelevat paljon laajempaa tavoitetta, joka on hallituksen esityksen perusteluosassa mainittu:

Väestön ikärakenteen muutoksesta seuraa, että yhteiskunnan on mukauduttava laajasti entistä iäkkäämmän väestön tarpeisiin. On edistettävä mahdollisimman tervettä ja toimintakykyistä ikääntymistä tukemalla ikääntyvää väestöä esimerkiksi terveellisessä ravitsemuksessa ja liikuntatottumuksissa sekä luomalla esteettömiä ja turvallisia asuin- ja elinympäristöjä. Tarvitaan

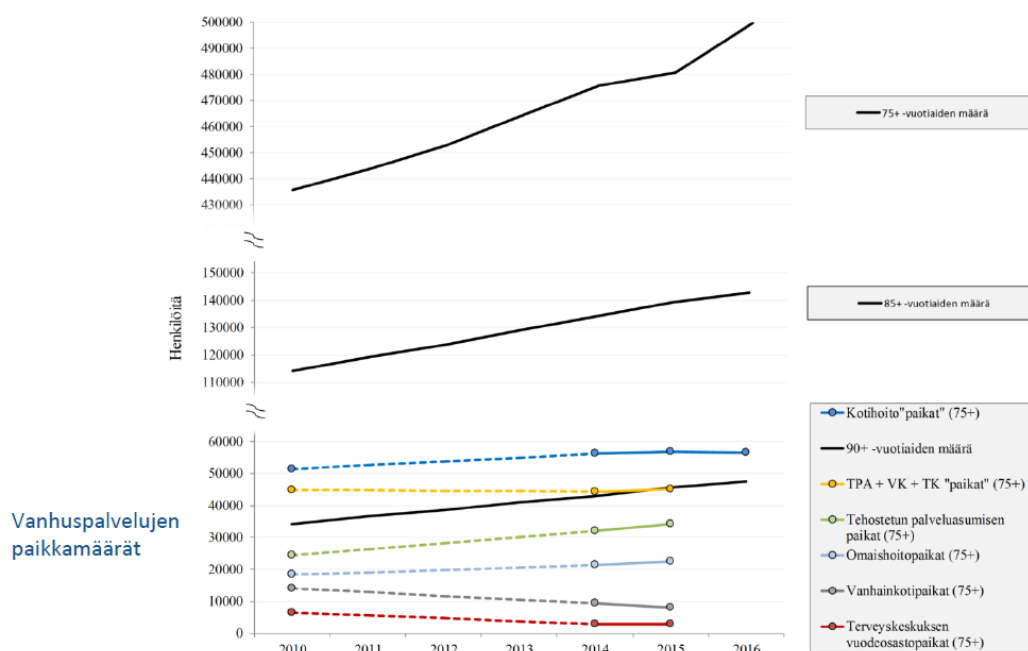
myös mahdollisuuksia asiointiin, mielekkääseen tekemiseen, kuten elinikäiseen oppimiseen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon sekä niitä tukevia toimivia liikenne ratkaisuja.

Koko yhteiskunnan kannalta polttava kysymys iäkkään väestön kunnossa pysymisen ja omavoimaisen elämän mahdollisuuksista on jäänyt palveluita koskevan keskustelun jalkoihin. Nyt käsiteltävänä oleva laki velvoittaa kuntia toimimaan iäkkään väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, mutta sen konkretisointi ja tilanteen seuranta on jäänyt puolitiehen.

Jos iäkkäiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ei oteta nykyistä vakavammin, on suurena riskinä se, että yhä useampi vanha ihminen jää vaille tarvitsemiaan palveluita. Vain liikkumiskykyä ja muuta toimintakykyä edistämällä kunkin omassa asuinympäristössä voidaan hillitä asiakasmäärien kasvua vanhuspalveluissa tulevina vuosina. **THL:n mukaan on mahdollista saada hoivakuluista – ja siis hoivan tarpeesta - jopa puolet pois nostamalla kaikkien iäkkäiden toimintakyky sille tasolle millä nyt ovat korkeimmin koulutetut.**



Ikäihmisten määrä ja palveluiden määrä



Lähteet: Tilastokeskus ja Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja

Marja Jylhä 2017

On toimittava nyt. Suunnitteilla oleva yli ministeriörajojen ulottuva **Ikäohjelma** on erittäin tarpeellinen ja toimia tarvitaan kaikissa Suomen kunnissa. Järjestöjen osaaminen on tässä kohdin poikkeuksellisen hyvää ja järjestöjen toimintaa kannattaa ehdottomasti tukea.

Ikäinstituutissa on yli 15-vuoden kokemus siitä, miten kunnissa sosiaali- ja terveystoimi yhdessä liikuntatoimen ja järjestöjen kanssa on lisännyt iäkkäiden yhdessä liikkumisen mahdollisuuksia silloin kun toimintakyvyssä on alkanut tulla ongelmia. Tulokset osoittavat tämän toimintavan lisäävän iäkkäiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia pienillä kustannuksilla voimaavanhuuteen.fi.

Toimintakyvyn edistämisellä on erittäin suuri merkitys palvelujen tarpeen kannalta sillä esimerkiksi kävelynopeuden hidastuminen, vaikka se ei vielä aiheuttaisi haittaa iäkkään arjessa, on vahva ennusmerkki liikkumisvaikeuksista. Tällaisten varhaisten merkkien havaitseminen ja niihin puuttuminen ajoissa, mahdollistaa sen, että avun tai palveluiden tarpeen syntyminen viivästyy tai se voidaan välttää kokonaan.

Toinen esimerkki on muistisairauden puhkeamisen siirtyminen – tai jopa puhkeamatta jääminen – liikunnan, hyvän ravitsemuksen, muistin harjoittamisen ja ajantasaisen terveysongelmien hoidon avulla ([FINGER-toimintamalli](#)).

Myös koko SOTE-uudistuksen taustalla on poliittinen tahto vahvistaa ennakoivaa toimintaa korjaavien palveluiden sijaan.

Onkin tärkeä arvioida sitä miten hyvin nyt lakisääteiseksi muuttuva RAI-menetelmä voisi tukea sitä käyttäviä myös hallituksen esityksessä mainituissa hyvinvointia ja terveyttä edistävissä tavoitteissa:

Palvelutarpeen selvittämisen tavoitteena on iäkkään henkilön tarpeiden, toimintakyvyn ja kuntoutumismahdollisuuden tunnistamisen kautta

- ***luoda iäkkään henkilön kanssa edellytykset sille, että hän voi toimia itsenäisesti ja turvallisesti sekä mahdollisuuksiensa mukaan päättää itseään koskevista asioista,***
- ***tukea henkilön omaa vastuunottoa terveydestä, toimintakyvystä ja arjessa selviytymisestä,***
- ***tukea iäkkään henkilön omatoimisuutta ja omanlaistaan hyvää elämää sekä mahdollistaa hänelle itselle merkitykselliset arjen toiminnot,***
- ***mahdollistaa tehokas ennaltaehkäisy, varhainen tuki, puuttuminen ongelmiin ja riskitekijöihin, jotka voivat lisätä palveluiden tarvetta tai heikentää toimintakykyä,***
- ***luoda yhteiskunnalle edellytykset suunnitella ja jakaa yhteisiä voimavaroja taloudellisesti ja oikeudenmukaisesti.***

4. Välimuotoinen asuminen edellyttää yhteisöllisyyteen satsaamista – keinot ovat monet

Hallituksen esityksessä todetaan, että *”iäkkäillä henkilöillä on iästä ja toimintakyvystä riippumatta oltava mahdollisuus elää omanlaistaan hyvää elämää omissa yhteisöissään sekä toteuttaa omia valintojaan. Tarvittavat palvelut on ensisijaisesti toteutettava siten, että ne tukevat iäkkään henkilön mahdollisuutta asua omassa kodissaan niin pitkään kuin se on turvallista ja iäkäs henkilö voi tuntea elämänsä merkitykselliseksi ja arvokkaaksi. Myös hoito ja huolenpito toteutetaan ensisijaisesti iäkkään henkilön kotona.”*

Yhteisöllisyys asuinalueilla vahvistaa tutkitusti iäkkäiden asukkaiden turvallisuuden tunnetta, helpottaa päivittäistä elämää ja lisää elämän merkityksellisyyden tunnetta. Yhteisöllisyyden edistäminen erityisesti niillä alueilla, joilla asuu paljon iäkkäitä, on edullinen tapa tukea kotona asumista orastavista avun ja tuen tarpeista huolimatta. **Esityksessä mainittu välimuotoinen asuminen voisi olla yksikertaisimmillaan yhteisöllisyyttä vaaliva naapurusto yksilöllisesti räätälöityine tukipalveluineen.** Paikalliset järjestöt ovat tässä avainasemassa ja niiden toiminta

vaatii tiloja. Ikäystävällinen asuminen on Ikäohjelman yksi painopiste ja siinä kannattaakin kiinnittää huomiota paitsi rakennettuun ympäristöön myös toimiin, joilla yhteisöllisyys vahvistuu.

Helsinki, 27.2.2020

Päivi Topo, johtaja

paivi.topo@ikainstituutti.fi

040 199 4770

Katja Borodulin, toimialapäällikkö

katja.borodulin@ikainstituutti.fi

050 591 2413